

ה' באלול תשע"ו. 8.9.2016

גיליון מס' 525

פרשת שופטים

"צדק צדק תרדוף" – כיצד?

מאת שבח ילון, לביא

בתחילת פרשת שופטים מצווה התורה: **"צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה וְיִרְשָׁתָּ אֶת הָאָרֶץ"**. שאלה גדולה היא מה הוא אותו "צדק" שיש לרדוף אחריו, מה ההבדל בין מושג זה לבין המושגים "דין" או "אמת" וכיצד בכלל "רודפים" אחרי הצדק?

ניטול לדוגמא שניים המביאים את הסכסוך ביניהם להכרעת שופט. האם בכל סכסוך כזה ניתן לומר שהאחד "צודק" והשני "לא צודק"? ובמילים אחרות האם תמיד אחד מהניצים הוא "צדיק" והשני "רשע"? וכאשר השופט פוסק את מה שפוסק האם פסק דינו "צודק"? דומה שלכל היותר ניתן לומר עליו שהוא צודק בהתאם לעובדות שהוצגו בפניו, אבל לא תמיד עובדות אלה מתארות נכונה את שהתרחש בין שני הצדדים.

קיימות גם סוגיות עקרוניות בתחומים חברתיים וכלכליים שונים בהן כל צד סובר ש"הצדק" עם עמדתו. למשל- האם מדינה עם ערכים סוציאליסטיים "צודקת" יותר ממדינה עם ערכים קפיטליסטיים? האם צודק להוציא מהעשיר ולתת לעני? האם רובין הוד הוא פושע או איש חסד?

דומה שרובנו נוטים לדעה שפשרה בין יריבים או בין עמדות שונות מלמדת על עמדה פושרת של הצד הנוטה לפשרה. לשיטתם עמידה על עקרונות עדיפה על פני פשרה. דומה שעמדה כזו איננה העמדה המייצגת את עמדתם של חז"ל שביכרו את הפשרה וראו אותה כעדיפה על פני פסק דין חתוך. במסכת סנהדרין (דף לב ע"ב) הדגיש רב אשי, בהסתמך על ברייתא, שלא תמיד מתן פסק דין יהיה צודק בנסיבות העניין ובמקום פסק דין עדיפה פשרה:

"כדתניא "צדק צדק תרדוף" אחד לדין ואחד לפשרה. כיצד שתי ספינות עוברות בנהר ופגעו זה בזה אם עוברות שתיהן- שתיהן טובעות. בזה אחר זה- שתיהן עוברות. וכן שני גמלים שהיו עולים במעלות בית חורון ופגעו זה בזה. אם עלו שניהן- שניהן נופלין. בזה אחר זה- שניהן עולין. הא כיצד? טעונה ושאינה טעונה- תידחה שאינה טעונה מפני טעונה. קרובה ושאינה קרובה- תידחה קרובה מפני שאינה קרובה. היו שתיהן קרובות שתיהן רחוקות הטל פשרה ביניהן ומעלות שכר זו לזו".

מהסיפא של הברייתא אנחנו לומדים שיש בעיות שהפתרון הנכון לגביהן הוא הפשרה. לא תמיד יכול הדין לקבוע עמדה חד משמעית בבעיה הנצבת לפניו, ולכן הפתרון המוצע הוא פסק דין המטיל פשרה על הצדדים ומחייב אותם להסדיר את העניינים ביניהם בדרך שמציע השופט.

מן הראוי לציין כי על פי הדין אין הדיינים יכולים לפסוק על דרך הפשרה אלא אם כן בעלי הדין הסמיכו אותם לכך במפורש. כדי להתגבר על כך נהגו צדדים למסור את הסכסוך בעניינים לדיינים בנוסח "בין לדין ובין לפשרה". באחת מתשובותיו נותן הרב קוק הסבר לסמכות המוענקת לדיינים בדרך הבאה: "יש לומר דכוונת "בין לדין בין לפשרה" היא שידונו הדיינים על שני האופנים, דהיינו שיבררו להם דרך הדין ויראו אם הדין אינו רחוק מדרך הישר של מצב העניין, אז ישאירו הדין. ואם יראה להם שלערך הפשרה הדין הוא כבד יותר מדאי, לצד אחד או לשניהם, אז יעשו פשרה" (שו"ת אורח משפט, חו"מ, סימן א', ד"ה והנה בענין).

כלומר, כאשר הדרך של "יקוב הדין את ההר" נראית נוקשה מידי בנסיבות המקרה, חייבים להעדיף את דרך הפשרה למרות שדרך זו סוטה מן הדין. נמצאת למד שאין חפיפה בין "דין" לבין "צדק" ויש פעמים שהפשרה עדיפה על הדין. נסיים בעגנון. בספרו עיר ומלואה מפליא עגנון לתאר את עירו בוטשאש ואנשיה בעמודים 55-56 הוא מתאר את דרכו של הרב בפתרון סכסוכים ואלה דבריו: "והיאך היה רבינו נוהג בבעלי דינין, היה שומע טענותיהם ומאריך רוחו עמהם והרגיש כל אחד מהם שהרב מבקש טובתו, וכשאמר להם הרב אם אתם יכולים להתפשר למה לא תתפשרו היו שומעים לו ומתפשרים (עמ' 56).

שבח ילון. חבר קיבוץ לביא.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [unsubscribe](mailto:unsubscribe@kdati.org.il) בעזרת הנושא. יש לכתוב amudim@kdati.org.il בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il
אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il